

วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

NARKBHUTPARITAT JOURNAL

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2564 Vol. 13 No. 2 May - August 2021

Received: November 10, 2020

Revised: August 8, 2021

Accepted: August 31, 2021

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดน
จังหวัดพะเยาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

The Development of Guidelines for Promoting self-generating Income for Elderly
in the Border Area of Phayao Province by Participation Community

สุภาวดี เทียนธาดา*

สุชาติ ลีตระกูล

ณรงค์ศักดิ์ ศรีสม

ปวีณา ลีตระกูล

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author) E-mail: suthineethien@gmail.com

Supawade Thiantada*

Suchart Leetagoon

Narongsak Srisom

Paweena Leetagoon

Faculty of Education, Chiang Rai Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา 3) เพื่อประเมินแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา ที่ประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนของจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านช่องทางการสร้างรายได้ ด้านค่าตอบแทนจากรายได้ ด้านทักษะในการสร้างรายได้ พบว่ามีเพศ รายได้ การมีอาชีพต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) แนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยามีดังนี้ 1.ผู้นำชุมชนที่มีจิตอาสา 2.การมีส่วนร่วมของเครือข่ายกับชุมชน 3.การสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ 4.การมีทรัพยากรในท้องถิ่น 5.การได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐและเอกชน 6.การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 7.การคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ 8.การจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด 9.ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ ของผู้สูงอายุ และ 10.การได้รับการฝึกอบรมจากทางหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชน และ 3) การประเมินแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาทั้งด้านความเหมาะสม ด้านเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้

คำสำคัญ: การส่งเสริมการสร้างรายได้; กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน; ผู้สูงอายุเขตพื้นที่ชายแดน

Abstract

The objectives of this research were to; 1) study the condition and problems of income generation of the elderly, 2) develop guidelines for self-promotion of the elderly and, 3) evaluate guidelines for self-income promotion of the elderly in the border area of Phayao Province. Quantitative research and a qualitative research method were used. The Findings of this research were as follows: 1) Most of the people have opinions about the condition and problems of the income generation of the elderly in the border area in Phayao Province, the overall picture is at a medium level. Data analysis to compare the problems of income generation among the elderly in the border area of Phayao Province has 3 aspects: the channel of income compensation from income and skills in making money, they were gender, income, and occupation. It was significantly different at the statistical level of .05, 2) The guidelines for self-income promotion for the elderly in the border area of Phayao Province are as follows 1. Community leaders with volunteer spirit 2. Network participation with the community 3. Creating self-value of the elderly 4. The availability of local resources 5. Getting support from the government and private sectors 6. Conducting according to the philosophy of the sufficiency economy 7. Invention of new products 8. Distribution and marketing promotion 9. Local knowledge and experiences of the elderly 10. Receiving training from government and private agencies. 3) The evaluation of self-promotion guidelines for the elderly in the border area of Phayao Province was at the highest level. The

sample agreed with the way of self-promotion of the elderly in the border area of Phayao Province in terms of suitability as well as useful, and the possibilities

Keyword: Promoting income; Participation community process; Elderly people in border areas

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นที่สนใจมากขึ้น ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นทำให้ก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้สูงอายุเองจนเป็นปัญหาทางสังคม เช่น ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งอยู่เพียงลำพัง ผู้สูงอายุมีความเจ็บป่วยจากโรคประจำตัวเกิดความลำบากในการดำเนินชีวิต และผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครอบครัวที่ยากจน พบว่าในปี พ.ศ. 2556 มีจำนวนผู้สูงอายุสูงถึงร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด 64.5 ล้านคน และมีแนวโน้มว่าอีก 10 ปีข้างหน้าในปี พ.ศ. 2566 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 14.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 21 ของประชากรทั้งหมด เท่ากับว่าประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Strategies for research on issues of the elderly and the aging society 2513-2016, 2012) นอกจากนี้ ยังพบว่าในปี พ.ศ. 2568 ทั่วทุกภาคของประเทศไทยจะเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ และที่สำคัญภาคเหนือของประเทศ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน จะเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า อีกทั้งผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพังมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในปี พ.ศ. 2557 มีสัดส่วนผู้สูงอายุอยู่ตามลำพังเพียงคนเดียวเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 9 และที่สำคัญผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครอบครัวที่ยากจน พบว่าในปี 2557 ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนมากถึงร้อยละ 34 และแหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุที่เคยได้จากบุตรลดลงจากร้อยละ 52 เหลือร้อยละ 37 จึงคาดว่าจะมีผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานหรือหาอาชีพเพื่อเป็นรายได้เลี้ยงชีพตนเพิ่มขึ้น (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2015)

จังหวัดพะเยาจึงถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่จะเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2558 จากการคาดการณ์จะอยู่ในกลุ่มจังหวัดที่จะเข้าสู่ภาวะผู้สูงอายุระดับสุดยอดในอีก 10 ปีข้างหน้าในปี พ.ศ. 2568 นี้ โดยในปีพ.ศ. 2559 มีจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีจำนวน 71,240 คน แยกเป็นเพศชาย 32,355 คนและเพศหญิง 38,885 คนของประชากรจังหวัดพะเยามีจำนวนทั้งหมด 482,657 คน คิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรทั้งหมดพบว่าดัชนีการสูงวัยร้อยละ 99.75 จากโครงสร้างประชากรของจังหวัดพะเยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุต้องได้รับการดูแลมากขึ้น ที่สำคัญที่สุดคือประชากรในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจน บางรายยังด้อยโอกาสเข้าถึงสวัสดิการของทางภาครัฐ จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์หนึ่งของจังหวัดพะเยา ในการสร้างสังคมน่าอยู่ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (Phayao Provincial Office, 2014)

จากปัญหาของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาจึงสนใจที่จะหาแนวทางที่จะส่งเสริมการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งพาตนเองได้ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังคงประโยชน์หรือมองคุณค่าของตนเองของผู้สูงอายุที่ทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งทำให้เป็นผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีงานทำ เกิดอาชีพ มีรายได้ ให้สามารถดำเนินชีวิตของตนได้อย่างมีศักดิ์ศรี ช่วยลดภาระการเลี้ยงดูของครอบครัว ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในชีวิต และยังสามารถนำศักยภาพของผู้สูงอายุที่มี ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้อีกด้วย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา
3. เพื่อประเมินแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ตามวิธีการดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา มีจำนวน 3,741 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Taro Yamane, 1973) ในการกำหนดตัวอย่างยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 95 หรือ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 361 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประเมินแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา จำนวน 15 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการส่งเสริมรายได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา จำนวน 361 ฉบับ และแบบสอบถามเพื่อประเมินประเมินแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา จำนวน 15 ฉบับ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดการมีส่วนร่วม ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพและทฤษฎีการพัฒนาการด้านอาชีพ และทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงาน พร้อมทั้งกำหนดเนื้อหาและโครงสร้างแบบสอบถามสภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา และศึกษาแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พร้อมทั้งกำหนดเนื้อหาและโครงสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินประเมินแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา

การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีของความสอดคล้องกับระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ซึ่งแปลความหมายของคะแนน ดังนี้ (Kaiwan, 2000)

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เลือกข้อที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเทียบเท่า 0.5 ส่วนที่มีค่าน้อยกว่า 0.5 นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC เท่ากับ .98 แบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น

(Reliability) แบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, L, 1970) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยขอหนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถาม จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาหลังจากนั้น ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามและรับคืนแบบสอบถาม ประการสุดท้ายผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อดำเนินการต่อไปผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และมีผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ช่วยได้รับการชี้แจง และฝึกการใช้แบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ แล้วเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา วิเคราะห์โดยสรุปประเด็นปัญหาในแต่ละด้านในรูปแบบความเรียง
4. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา วิเคราะห์โดยการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร 2 กลุ่มโดยที่สุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มอย่างอิสระจากกัน (Independent t-test) และการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องที่ทำงานด้านการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุทั้งทางภาครัฐและเอกชน ตัวแทนผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาและส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา จำนวน 7 คน โดยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) อย่างเดียว และได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ทั้งลักษณะมีโครงสร้าง (Structure) ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องที่ทำงานด้านการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุทั้งทางภาครัฐและเอกชน ตัวแทนผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาและส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงคุณภาพมีขั้นตอน ได้แก่ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แนวคิดการมีส่วนร่วม ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพและทฤษฎีการพัฒนาการด้านอาชีพ และทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงาน แล้วนำไปร่างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามประเด็นสำคัญ ได้แก่ ด้านช่องทางการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ ด้านทักษะในการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ และด้านคำตอบแทนจากการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบดูความเที่ยงตรง ความถูกต้องเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหา และนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการแก้ไขและเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญนำแก้ไขปรับปรุง และนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ให้ตรวจสอบอีกครั้งเมื่อได้รับการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์จาก

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และกลุ่มประชากรตามที่ได้กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยสำรวจและได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องที่ทำงานด้านการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุทั้งทางภาครัฐและเอกชน ตัวแทนผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาและส่งเสริมรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา ซึ่งจะมีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามวัน เวลา สถานที่ ที่ได้นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) มาตรวจสอบในลักษณะสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย ด้านทฤษฎี เพื่อความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของข้อมูล หลังจากนั้นสรุปพร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการการพรรณนาเป็นหลัก โดยใช้หลักการวิเคราะห์ตีความ สังเคราะห์ความ และสรุปความ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้สรุปผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาด้านช่องทางการสร้างรายได้ , ด้านทักษะในการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ และด้านค่าตอบแทนจากรายได้ของผู้สูงอายุ ภาพรวมรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.47$) และผลการเปรียบเทียบปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ ในด้านช่องทางการสร้างรายได้ ด้านค่าตอบแทนการสร้างรายได้ และด้านทักษะการสร้างรายได้ ที่จำแนกตามเพศมีปัญหาในการสร้างรายได้ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แต่การจำแนกตามการมีอาชีพพบว่า มีปัญหาในการสร้างรายได้ที่แตกต่างกัน จึงสรุปได้ว่า การมีงานทำของผู้สูงอายุส่งผลต่อปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ ในด้านช่องทางการสร้างรายได้ ด้านค่าตอบแทนการสร้างรายได้ และด้านทักษะการสร้างรายได้

2. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมในผลประโยชน์ ร่วมในการประเมิน มุ่งเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ มีอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในครอบครัว ชุมชนอย่างยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ส่วนเนื้อหาสาระของแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา ได้กำหนดไว้ 3 ด้านได้แก่ ด้านช่องทางการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ ด้านค่าตอบแทนจากรายได้ของผู้สูงอายุ และด้านทักษะในการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ พบว่า แนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาที่มีสอดคล้องเหมาะสม ในการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุ เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพมีดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางพัฒนาการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ รายด้านได้แก่ ด้านความเหมาะสม ด้านเป็นประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.81, 4.82 และ 4.79 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยามีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการสร้างรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพและปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา พบว่าสภาพการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประกอบอาชีพในที่ดินของตนเอง มีรายได้เป็นรายงวดและส่วนใหญ่เงินทุนได้มาจากเงินเก็บ ส่วนปัญหาการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุจากการเข้าไปส่งเสริมอาชีพ หรือเข้าไปชักชวน ให้การแนะนำในด้านอาชีพเท่าที่ควร ผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานทางภาครัฐ ต้องเข้าไปช่วยสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้สูงอายุ และสนับสนุนงบประมาณจัดตั้งในรูปแบบกลุ่มผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ Wongprom (2016) พบว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นหน่วยงานรัฐส่วนใหญ่

ยังเน้นการส่งเสริมตามความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ และทัศนคติของ “ผู้สนับสนุน” ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพอนามัย แต่ให้ความสำคัญหรือเน้นการสนับสนุนในมิติของการทำงานเพื่อรายได้ยังน้อยอยู่มาก คงมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนโดยตรงแก่การทำงานของผู้สูงอายุ ได้แก่ กองทุนผู้สูงอายุ แต่ก็ยังประสบปัญหาที่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยในหลายพื้นที่ ทั้งความล่าช้าในการพิจารณาเงินทุน การขาดการประชาสัมพันธ์และสื่อสารข้อมูลให้ทั่วถึง รวมทั้งความซับซ้อนของระบบการกู้ยืม หน่วยงานที่ควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ คือ กระทรวงแรงงาน แม้ว่าจะมีนโยบาย มาตรการ หรือแนวทางในการส่งเสริมการทำงาน/อาชีพในพื้นที่ชัดเจน ตามประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพและฝึกอาชีพที่เหมาะสม แต่เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบก็ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จะทำภารกิจดังกล่าว อีกทั้งยังขาดกลไกการส่งเสริมสนับสนุนระดับท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการในระดับพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมายได้

2. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา แนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา โดยแนวทางดังกล่าวผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมาเพื่อการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาได้อย่างเหมาะสม ในที่นี้ผู้วิจัยขออภิปราย แนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาดังนี้

2.1 ด้านช่องทางการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุ

1. ผู้นำชุมชนที่มีจิตอาสา การส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยามีลักษณะการเข้าร่วมกันเป็นกลุ่ม การมีผู้นำที่มีความพร้อมในการดำเนินงานของผู้สูงอายุ และพร้อมที่จะเป็นผู้ประสานงานกับเครือข่ายต่างทั้งภายในและภายนอก และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา การมีผู้นำที่มีทักษะการชักจูงใจ มีผู้นำที่ช่วยสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้สูงอายุเข้ามาทำงาน โดยมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุและมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม มีการมอบหมายภารกิจหน้าที่ตามความพร้อม ความถนัด และความเต็มใจ ยินดีที่จะทำภารกิจที่ได้รับมอบหมายของตน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

2. การมีส่วนร่วมของเครือข่ายกับชุมชน การสร้างเครือข่ายกับชุมชนจะทำให้การส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่ ใช้หลักการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยการพูดคุยปรึกษาหารือกันในกลุ่มผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีอาชีพ มีการสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง

3. การสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ครอบครัว และเยาวชนในชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกรู้ค่าว่าตนเองมีคุณค่า เป็นส่วนหนึ่งของสังคมรวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับลูกหลาน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันเอง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดความรู้สึก และปรึกษาหารือ เพื่อคลายความวิตกกังวล ซึมเศร้า หดหู่ใจของผู้สูงอายุ และครอบครัวควรให้ความรักความเอาใจใส่ เห็นความสำคัญในการขอคำปรึกษาหารือรวมถึงการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว และชุมชน

4. การมีทรัพยากรในท้องถิ่น ความพร้อมของทรัพยากรในท้องถิ่นมีส่วนช่วยในการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา กลุ่มผู้สูงอายุใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นในการสร้างอาชีพ เนื่องจากมีวัตถุดิบในท้องถิ่นอยู่แล้ว หาง่าย ประหยัดค่าใช้จ่ายทำให้ลดต้นทุนในการผลิต และเป็นการหรือส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ยาวนานขึ้น

3. การประเมินแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยา มีความเหมาะสม เป็นประโยชน์ และมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อแนวทางการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชายแดนจังหวัดพะเยาต่อไปซึ่งสอดคล้องกับ Phwngsajjai (2018) ความเป็นไปได้ในการส่งเสริมและสร้างแนวทางการมีงานทำเพื่อการมีรายได้ของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การรับรู้ ความสนใจ และความเข้าใจต่อการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานระดับจังหวัด ควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองของผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม

2. หน่วยงานของรัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนการพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและการพัฒนาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมรายได้ให้ตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดอื่นๆ

2. นักวิชาการ นักวิจัย ควรทำการศึกษาวิจัย และปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา(R&D) เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์มากขึ้น

Reference

- Bureau of Social Statistics. (2014). *Survey of the elderly population in Thailand 2014*. Bangkok: National Statistical Office. (in Thai)
- Cronbach, L. (1970). *Essentials of Psychological Test* (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Wongprom, C. (2016). *The research on Mechanisms for Promotion of Employment of Older Persons who are Informal Laborers*. (Research Report). Khon Kaen: Research and Development Institute Khon Kaen University. (in Thai)
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2015). *Situation of the Thai Elderly 2014*. Bangkok: Author. (in Thai)
- National Economic and Social Development Board. (2012). *National Economic and Social Development Plan Issue 11 (2012-2016)*. Bangkok: Author. (in Thai)
- National Research Administration Organization. (2013). *Strategies for research on the issue of the elderly and the elderly society*. Bangkok: Author. (in Thai)
- Prachanpatjanat, P. (2002). *Elderly Science Education*. Bangkok: Department of Adult Education Faculty of Education. (in Thai)
- Policy and Academic Group. (2016). *Social Situation Report 2016. Office of Social Development and Human Security, Phayao Province*. Phayao: Author. (in Thai)
- Woogwattanagoon. P. (2017). *Professional training of Lam Kiao Subdistrict, Song District Neighbor of Suphanburi. Independent Studies*. (Master of Public Administration Degree), Khon Kaen University, College of Local Administration. (in Thai)
- Phwngsajjai, S. (2018). *There is a high likelihood of aging claims from the elderly*. (Research Report). Chiang Mai: Chiang Mai University. (in Thai)

- Wanit, T. (2010). *National Elderly Plan* (2nd Ed.) Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security. (in Thai)
- Yamane, T. (1973). *Statistics an introductory analysis* (3rd ed). New York: Harper&Row. Publications.
- Kaiwan, Y. (2000). *Fundamentals of Research*. Bangkok: Suwiryasan. (in Thai)

ผู้เขียน

นางสาวสุภาวดี เทียนธาดา

นักศึกษาปริญญาเอก ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: suthineethien@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ ลีตระกูล

อาจารย์ที่ปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: leetagoon@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ศักดิ์ ศรีสม

อาจารย์ที่ปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: narongsak.sri@crru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปวีณา ลีตระกูล

อาจารย์ที่ปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: paweena.lee@gmail.com

